

Socialdemokratiet i Tiden og Udviklingen.

Af Th. Stauning,

Socialdemokratiets Program blev til i en Tid, da man blot kunde skimte den kapitalistiske Udvikling, og da ingen vidste, hvilken Virkning Organisation og politisk Virksomhed vilde faa for Arbejderne. En Række politiske, kulturelle, økonomiske og sociale Krav er helt eller delvis imødekommet, og i den forløbne Tid har Produktionen gennemløbet en betydelig Udvikling, hvorunder Fagforeningerne har varetaget Arbejder-Interesser paa en saadan Maade, at Betragtninger, der anstilledes før Fagforeningernes Tid, ikke kan have nogen Berettigelse i vor Tid.

Som Følge heraf er der Gruncl til at modernisere Programmet, selvfølgelig uden at ændre den principielle socialistiske Betragtning, der ligger til Grund for Socialdemokratiets Arbejde, men netop som dette Arbejde skulde gøres, kom det Sammenbrud for det kapitalistiske System, der er betegnet som en »Krise«.

Da »Krisen« utvivlsomt er Passagen til ændrede Former for Handel og Produktion, vil det være naturligt at afvente nogen Tids Udvikling, før et Fremtids-Program udformes, men ligesaa nødvendigt er det da at have Klarhed over, hvilken Linie der skal følges, medens »Krisen« er over os, det vil sige under Udviklingen til det nye System, som maa komme ud af Nutidens Eksperimenter.

Socialdemokratiets Kongres i Aalborg.

Socialdemokratiets Kongres i Aalborg, i Juni 1935, ydede sit Bidrag til denne Klarlæggelse ved Resolutioner, der viser Opgaverne i den nuværende Situation under Afspærring og Selvforsyning.

I Resolutionen hedder det:

Som det saa ofte er fremhævet, maa den nuværende Verdenstilstand, med sine kriseagtige Symptomer, betragtes som Brydningstiden imellem en gammel og en ny Tid. Og fra denne føres vi over i en ny Epoke i Verdensøkonomien. Vi befinder os ikke, som nogle synes at mene, i en forbigaaende Krise, men i en Tilstand, der med visse Forandringer indtil videre bliver den varige, hvilket kræver, at Samfundets Produktion, Handelspolitik, Kapitaldannelse, Økonomi og Lovgivning tilpasses derefter.

For de enkelte Folk er ikke anden Udvej aaben end Forsøg paa at gøre sig gældende i national Selvhævdelse, saa langt og saa stærkt som Produktionskraft og Evne berettiger til det. At de Lande, der har bragt Ofre for at blive selvforsynende, vil fortsætte Bestræbelserne herfor, maa anses for selvfølgeligt, og derfor maa andre Lande regne dermed og indrette sig derefter.

Danmark er, maaske endnu mere end forskellige andre mindre Lande, afhængigt af Handelen med andre Nationer og maa derfor under de forhaandenværende Forhold optræde som en Enhed i Forhold til Udlandet. Produktion og Handel maa afpasses efter de fælles nationale Interesser, og det bliver nødvendigt, at de bestaaende Organisationer med faglige og økonomiske Formaal søger at tilpasse deres Virksomhed, saaledes som det passer til Befolkningens Interesser under de Former for international Handel og Samarbejde, som nu er indført.

Den store Masse af Landbrugets Udøvere er Deltagere i Produktionen.. De leverer ligesom Arbejderne deres Andel til den Eksport, som er en vigtig Betingelse for hele Nationens Liv, og de er underkastede kapitalistiske Vilkaar, ligesom Arbejderne er det. Det Modsætningsforhold, der har udviklet sig mellem Jordbrugere og Arbejdere, er ikke naturligt; det maa overvindes, thi det medfører en Forfalskning af de politiske Linjer.

Den nye Tid vil utvivlsomt kræve betydelige Ændringer i Landbrugserhvervets Forhold, og det vil være det sundeste, om Erhvervets Udøvere — ikke mindst de smaa, der er stærkest

trykkede af Kapitalmagten — vil deltage i det nødvendige Arbejde med Omlægningen, saaledes at dette ogsaa kan blive et Arbejde, der fører Produktionen videre frem paa Andelsbevægelsens og Kooperationens Vej.

Det afgørende Formaal for Samfundets Støtte til Udvikling og Stabilisering af al Produktion maa være Arbejdsløshedens Ophævelse. En betydelig, permanent Arbejdsløshed er en stor Fare for de arbejdsløse selv, for Arbejderklassen som for hele Samfundet, og dens Bekæmpelse bør kunne paakalde alle Kræfter.

En fortsat Afvisning fra Arbejdsgivernes Side og fra politiske Partier af de Hjælpeforanstaltninger, som er anvendelige, kan Samfundet ikke finde sig i, og Kongressen opfordrer derfor Regeringen til fremdeles at undersøge, hvad der kan iværksættes for at komme videre frem til forøget Beskæftigelse.

Under de forhaandenværende Forhold er Valutacentralen med Adgang til Importregulering og med Nødvendigheden for en videregaaende Selvforsyning med danske Produkter en afgørende Faktor i Kampen mod Arbejdsløsheden. Der kræves aabenbart en bedre udviklet Forstaaelse af den Tilpasning, som Nutidens økonomiske Forhold kræver, end den, der er udvist af de politiske Partier udenfor Regeringen. Det er saare betegnende, at Kommunistler, Børsrepræsentanter og de saakaldte Landborepræsentanter — Venstre — ved sidste Afstemning gik imod Valutacentralen.

Denne Lovgivnings Fortsættelse er imidlertid en absolut Betingelse for Sikring af Produktionen, Beskæftigelsen og Samfundets Økonomi, og derfor maa denne Lovgivning have en anderledes fast Karakter, end Tilfældet hidtil har været.

Arbejderne og Krisen.

Den saakaldte Krise er altsaa ikke et tilfældigt Resultat af begaaede Fejl, men Resultatet af den kapitalistiske Udvikling, af den planløse Produktionsordning i alle Lande, af Krigens Ødelæggelser og den dermed følgende økonomiske Forstyrrelse, af den af den tekniske Udvikling fulgte Modernisering — den saakaldte Rationalisering — og det igen deraf følgende store Vareudbud paa samme Tid, som Befolkningernes Købeevne svigtede, særlig ved Arbejdsløshedens voldsomme Vækst.

Hvis Arbejderklassen Verden over havde givet Socialdemokratiet politisk Magt, saa kunde Tiden have medført betydelige Skridt bort fra Kapitalismen og frem imod Socialismen, men da saadan politisk Magt kun er erhvervet i nogle mindre Stater, hvis Produktions- og Handelsliv er afhængigt af de Store, saa er det fremdeles de kapitalistiske Synspunkter, der raader, og hvad der sker under Anførsel af Rusland, England, Tyskland, Frankrig, er Iværksættelse af Foranstaltninger, som rummer mere Plan og giver mindre Spild end det ganske planløse System, der hidtil var Grundlaget for Verdensøkonomien. Hel eller delvis Afspærring for international Handel, Varebytning i Stedet for fri Handel og Selvforsyning, saa langt Evnerne rækker, det er blevet Programmet til Afløsning af Liberalisme og Frihandel.

Privatkapitalen og Staten har til en vis Grad fælles Interesser i denne Politik, i Særdeleshed i de store Stater, der igen har en Krig med i Beregningerne og derfor ønsker Selvforsyningen saa vidt udviklet som muligt. Men Socialdemokratiet bør heller ikke overse, hvad det nye økonomiske Program byder. Handel og Produktion maa nødvendigvis være under Statens Kontrol, usund Spekulation modvirkes og planløs Produktion umuliggøres ved Statens Magt over Raeistof-Tilførslerne og Kontrollen med Produktionen. Linien fra denne Tilstand fører direkte til forøget Indflydelse for Staten paa de vigtige økonomiske Omraader, men Forudsætningen er naturligvis, at Socialdemokratiets politiske Indflydelse bevares og forøges. For imidlertid at kunne øve Indflydelse med Fremtiden for Øje, maa man arbejde under de øjeblikkelige Vilkaar, og det nytter ikke at deltage i de fra Bondestanden udgaaende Besværgelser, thi disse har blot det Formaal at skaffe Landbruget en privilegeret og beskyttet Stilling paa andre Erhvervs og Arbejdernes Bekostning. Det nytter heller ikke at drømme om

Tilbagevenden til de gamle Tider — og det vilde, efter den skete Udvikling, ogsaa være til stor Skade for Arbejderklassen — der er ikke anden fremkommelig Vej end Bevarelse af den Indflydelse, som er erhvervet, og Fastholden ved den økonomiske Linie, som nu er fulgt i nogle Aar.

Danmarks Stilling.

Danmark er, som bekendt, fattigt paa Naturrigdomme og har derfor fra den graa Fortid været henvist til at udnytte den eneste Rigdomskilde, som forefindes — Agerjorden —.

Efterhaanden tilbyttede man sig moderne Redskaber for Landbrugsprodukter, og denne Bytning var fremdeles Grundlaget for Industriens Opstaaen, som krævede de fremmede Raastoffer.

Det danske Landbrug er undergaaet en storslaaet Udvikling. Fra primitiv Selvforsyning er det udviklet til en Landbrugs-Industri, som selv, ved Hjælp af fremmede Raastoffer, producerer store Mængder til Afsætning paa Udlandets Markeder. Men da Produktions-Udviklingen er skredet frem ved Hjælp af de tekniske Fremskridt, saa er Forholdet imellem Produktmængden og Arbejderantallet stadig forrykket til Skade for Arbejderne. Befolkningstilvæksten blev drevet ind til Byerne, og lykkeligvis kunde den opvoksende Industri tage imod dem, der kom.

Det er utænkeligt, at Landbruget kan overtage et stadigt voksende Antal Arbejdere til Beskæftigelse, selv om man opnaaede forøget Afsætning, og det kan slet ikke tænkes, at Landbruget i Danmark kan faa en saadan Forøgelse i Afsætning og Produktion, saa det beskæftigelsesmæssigt kan erstatte Industriens Beskæftigelsesmuligheder.

En Række europæiske Lande har udviklet betydelig Landbrugsproduktion, saaledes Polen, Rumænien, Ungarn, Czekoslovakiet o. fl, desuden har store Lande udviklet sig til Selvforsyning i betydeligt Omfang, og endelig har engelske Kolonilande, Canada, Australien, Ny Zeeland o. a. trængt sig stærkt frem som Landbrugsproducenter og kræver med god Ret at blive foretrukket af England.

Der er altsaa Mulighed for Landbrugsprodukter til Overflod i Verden, og man kan derfor ikke bygge Befolkningens Beskæftigelse paa dette Erhverv. Denne Kendsgerning ser man ganske bort fra, naar Kritik øves over, at Hensyn tages til andre Erhverv end Landbruget og til den for Samfundet saare vigtige Interesse i Beskæftigelsen.

Danmarks Eksport af Landbrugsprodukter havde i 1929 en Værdi af 1400 Mill. Kr. og Industriens og Fiskeriets Eksport godt 300 Mill. Kr. Det store Fald i Verdens-Omsætning og -Priser bragte hele vor Eksportværdi ned fra 1700 Mill. Kr. til ca. 1000 Mill. Kr., hvoraf Landbrugets Værdi var godt 800 Mill. Kr.

Nu er Eksportværdien steget væsentligt. Man er oppe paa ca. 1400 Mill. Kr., hvoraf ca. 1 100 Mill. Kr. er Landbrugets, og 300 Mill. igen hidrører fra Fiskeri og Industri — naturligvis i Hovedsagen fra Industrien.

Af disse ved Eksport indvundne Betalingsmidler skal Nationen have dækket sit Forbrug af Raastoffer til alle Erhverv, og her frembyder sig Vanskeligheder, som maa overvindes ved Selvforsyning.

I 1929, da Eksportværdien var 1 700 Mill. Kr., krævedes 300 Mill. Kr. til Raastoffer for Landbruget, 300 Mill. Kr. til Nærings- og Nydelsesmidler, 300 Mill. Kr. til Maskiner — saavel til Industri som til Landbrug — og 800 Mill. Kr. til Raastoffer, Halvfabrikata og Brændsel til Industrien.

Vi har altsaa 300 Mill. Kr. mindre til Raadighed, end der før blev anvendt, og maa følgelig indskrænke Importen. Det er en Selvfølge, at man søger at lade Indskrænkningen gælde Luksus og færdige Varer — af Interesse for den hjemlige Beskæftigelse — og ligesaa selvfølgelig, at det just er dette, man fra Udlandet vender sig imod.

En Betragtning af de foreliggende Forhold viser, at man baade til Fremme af Øjeblikkets Interesser og til Sikring af den Kurs, man har indledet, maa tilstræbe, at der i stærkest mulig Grad handles af Nationen som en Enhed.

Efter at alle Nationer har lukket for Indvandring og lukket for Arbejdssøgende, maa Kræfterne samles om de hjemlige Beskæftigelsesmuligheder, og her har Arbejderne langt større Interesser end andre. Det kan være underordnet for en Fabriks Indehaver, om den beskæftiger 500 eller 600 Arbejdere, ofte er Fabrikanten selv Importør og Handlende, og tvinges han til at afskedige 100 Arbejdere, fordi der indføres flere færdige Varer, kan han maaske selv optræde som Importør og opnaa en Fortjeneste ogsaa i den Egenskab, men for Arbejderne er det udelukkende Tab og Skade, der forvoldes, naar dansk Produktion trænges tilbage.

At opnaa den rigtige Anvendelse af de Betalingsmidler, der indvindes ved Salg i Udlandet, er af største Vigtighed for Arbejderne, men det bør ikke glemmes, at Forudsætningen for Nationens Indkøb af Raastoffer er en Produktion af Varer, der kan afsættes i Udlandet, og i den Henseende er det faktisk Landbruget, der er afgørende. Det er derfor nødvendigt at anlægge en social Betragtning overfor Landbruget. Bedrifterne maa opretholdes, og Produktionen maa hjælpes til Priser, som sikrer Opretholdelse af Bedrifts-Indehaverens Interesse og af hans Evne til at betale en anstændig Arbejdsløn. Saa-ledes som Udviklingen har været for dette Erhverv, med stor Gældstiftelse for at kunne udvide Produktionen i de gode Konjunkturers Tid, med Salg paa Verdensmarkedet til de af Markedet ansatte Priser og sluttelig med voldsomme Nedslag i Priserne og stærkt formindsket Indtægt ved Eksporten, kan man ikke gennemføre den i og for sig rigtige Fordring, at et privat Erhverv selv maa bære Vanskelighederne, thi det vilde have medført voldsomme Brydninger, Bedriftsstandsninger og Uorden i Forsyningerne og indirekte Vanskeligheder for andre Erhvervs Raastof-Tilførsler og for Arbejdernes Beskæftigelse.

Naar Landbrugsproduktionen opretholdes, har man, naar man har Magt over Lovgivning og Nationalbank, Adgang til at sikre Industriens Produktivitet og Beskæftigelse, og dette maa være Maalet for Arbejderklassen og dens Parti.

Beskæftigelsespolitik.

Denne Politik er i første Linie: Arbejderpolitik, Beskæftigelsespolitik, men den er i videre Forstand national, folkelig Politik. Den er afgørende for Omsætningen. Produktion og Beskæftigelse er Betingelsen for alt Næringsliv. Skomager, Skræder, Ekviperingshandler og Detailhandel af alle Arter er baseret paa et Folk med Købeevne. Alt falder sammen, naar de arbejdsdygtige i Byen og paa Landet indrulleres i de Arbejdsløses Hær.

Men set videre ud, er denne Politik naturligvis ogsaa den rette for Landbrug, Haandværk, Industri og Storhandel, thi det er denne Politik, der kan opretholde Erhvervene og sikre Samfundet imod Kaos. Ethvert Forsøg paa at overlade Privatkapitalen Herredømmet over den internationale Handel vil undergrave det System, som Danmark efter Stormagternes — de købende Nationers — Vilje har indført. Hvis Kontrollen med Handelen, i Henhold til Valutaloven, ophører, vil Indkøbene blive foretaget efter den enkeltes Interesse, uden Hensyn til Nationens Interesser. Afsætningen vil ophøre, naar der ikke købes til Gengæld, som det nu kræves, og man vil altsaa savne Betalingsmidler til Indkøb af Raastoffer.

Enhver Ændring af det, der nu er skabt, vil blive til Skade for Erhverv og for Arbejdere, og derfor maa Nutids-Programmet bygges videre paa det Grundlag, der er givet, ved det praktiske Arbejde, som igen bygger paa Hovedbestyrelsens Program-Udtalelse af 23. Maj 1934 (Danmark for Folket – ABA) og paa Kongressens Beslutning af 1935.

Om det end skal ske under Angreb fra Landbrug og udenlandsk Storhandel, maa vi hævde, at Nationen skal optræde som en Enhed, hvis økonomiske Vej er afstukket af Lovgivningsmagten. Andre Lande optræder som nationale Enheder. England, Tyskland, Frankrig o. s. v. bestemmer ved Regeringen, hvad der maa indføres, og hvad der skal købes til Gengæld. Danmark maa,

under Regeringens Ledelse og Ansvar, optræde som Sælger og Køber — og om fornødent maa Staten tage Dele af Indkøbsvirksomheden i sin Haand for at sikre Opfyldelse af indgaaede Forpligtelser.

Landbruget har underkastet sig en vis Produktions-Kontrol, og den er nødvendig, hvis man vil sikre sig imod Virkningerne af Overproduktion. Handelen maa underkaste sig de fornødne Afgørelser angaaende Indkøbssteder og Mængder, og Haandværk og Industri maa til Gengæld for Sikringen af Raastoffer producere, hvad der er muligt, beskæftige de flest mulige og afholde sig fra at brandskatte Befolkningen i Ly af Beskyttelsen. — Regering og Lovgivning maa give det fornødne Grundlag for Kontrol med Prisfastsættelser.

Men naturligvis følger ogsaa deraf, at Arbejderne maa indpasse sig i dette nye System, hvis Formaals netop er Arbejdernes Beskæftigelse.

Der kan ikke være Frihed for en Befolkningsdel til at ødelægge alt for de øvrige Dele.

Overfor de nationale Enheder, der i egen Interesse optræder imod os, maa Danmark optræde som national Enhed. Til Gengæld for den Ret, Nationen faar til at levere Varer, maa Nationen paatage sig Forpligtelser, og kan man ikke opfylde Forpligtelserne ved Frivillighed, maa Lovgivningen varetage Nationens Interesser.

Saaledes er Vilkaarene, men de er ikke værre, tværtimod bedre, end Vilkaarene under den haabløse Planløshed, som forhen raadede. Man maa indrette sig efter Nutidens Vilkaar, og Arbejdsløshedens Bekæmpelse er en af Tidens vigtige Opgaver ved Siden af de national-økonomiske Opgaver. Det er Arbejderklassens, dens Fagforeningers og Socialdemokratiets store Opgave at tilpasse sig til den nye Tid. Der maa selvfølgelig findes Former, hvorunder de økonomiske Fremskridt for Arbejderne ikke hindres, men Arbejderne maa ogsaa forstaa, at uden Samarbejde paa Nationens Grund bliver der ikke Mulighed for Opretholdelse af Beskæftigelsen og derfor endnu mindre Mulighed for Fremskridtene.

Produktion, Omsætning, ordnede Forhold og roligt Fremskridt det er Hovedpunkter paa Nutidens Program. Kan vi holde Linien og virkeliggøre dette Program, saa skaber vi »Danmark for Folket«.